

ԹԱՄԱՐԱ ԵԳՈՐՅԱՆ

ԵՊՀ Աստվածաբանության ֆակուլտետ

ՈՂՂԱԴԱՎԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԵՎ ՄԻԱԿԱՍՈՒԹՅԱՆ ԲԱՆԱՎԵՃԵՐԸ

Միակամության բանավեճերը Քրիստոնեական Եկեղեցու և աստվածաբանական մտքի պատմության կարևորագույն փուլերից են:

Հետքադկեդոնական շրջանի առաջին տասնամյակներից սկսած՝ ներեկեղեցական հարաբերությունների զարգացման դինամիկայում ավելի ու ավելի ամրապնդվում ու ամբողջական տեսք էր ստանում առաջին երեք տիեզերական ժողովների ուղղադավան հավատքի վրա հենված միաբարակական շարժումը:

Պահպանված վավերագրերի անկողմնակալ վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ Եկեղեցու միասնականացման վճռական փորձերից մեկը կատարվեց 7-րդ դարում՝ միակամության վարդապետության ծավալման շրջանում:

Արդի եկեղեցագիտական ու աստվածաբանական ուսումնասիրությունները միանգամայն օրինաչափորեն վկայում են, որ միակամության բանավեճերը թե՛ դոգմատիկ և թե՛ պատմական առումով կապված են քաղկեդոնական աստվածաբանության հետ¹: Եկեղեցու պատմության այս փուլի առանցքը կազմեցին Հիսուս Քրիստոսի փրկչական առաքելության դրսևորումների և Աստվածամարդու բնությունների (հիպոստասային միություն) փոխհարաբերության տեսանկյունների մեկնության շուրջ ծավալված վիճաբանությունները: Այդ համակարգում իր խորությամբ ու հագեցվածությամբ առանձնանում են հատկապես միակամության բանավեճերը, ուր ամենայն սրությամբ քննարկվում էին Հիսուս Քրիստոսի կամքի և ներգործության հիմնահարցերը:

Լինելով միանգամայն բարդ գործընթաց՝ խնդրո առարկա հիմնահարցի լուծումը կարող էր ծավալվել հնարավոր երկու ուղղությամբ: Որդի Աստծո աստվածային ու մարդկային ներգործությունը վերագրելով միավորյալ բնությանը կամ էլ Հիսուս Քրիստոսի երկու բնություններին վերագրել երկու ներգործություն (դուռ էներգիա): Առաջին դեպքում Հիսուս Քրիստոսի կամքը վերագրվում է միասնական Աստվածամարդու դեմքին և համարվում է միակը, իսկ երկրորդը դիտարկում է Հիսուս Քրիստոսի մեջ երկու կամք և երկու ներգործություն:

Հարցի լուծման առաջին տեսակետի կողմանկիցները կոչվեցին «միակամականներ», իսկ երկրորդ հոսանքը կազմեցին քաղկեդոնականները կամ «երկկամականները»²:

Արդի եկեղեցական աստվածաբանական մատենագրությունը միակամության բանավեճերի պատմությունը ստորաբաժանում է երկու փուլի՝ Հիսուս Քրիստոսի ներգործության (էներգիա) և կամքի շուրջ ծավալված վիճաբանությունների³:

Միակենրգիզմի վարդապետության ակունքների վերաբերյալ մեզ են հասել եր-

¹ **Болотов В. В.**, Лекции по истории древней Церкви, т. 4, М., 1994, ст. 446-447, **Карташев А. В.**, Вселенские соборы, М., 1995, ст. 396-397, **Тальберг А.**, История Христианской Церкви, Нью Йорк, 1991, ст. 169.

² **Поснов М. Э.**, История Христианской Церкви, Брюссель, 1964, ст. 445.

³ Христианство, энциклопедический словарь, ст. 170

կու վավերագրեր: Դրանցից առաջինը Կ.Պոլսի Պատրիարք Սերգիոսի նամակն է՝ ուղղված Հռոմի Հոնորիոս Պապին: Նա պնդում էր, որ Կարին-Թեոդուպոլիս քաղաքում 622 թ. Հերակլես կայսրը սերիական (հակոբիկյան) Եկեղեցու ղեկավար Պողոսին միություն հաստատելու համար առաջարկում է հիմք ընդունել Հիսուս Քրիստոսի երկու բնություն և «*μια ενεργεια*» (մի ներգործություն) բանաձևը: Հետագոտողներից ոմանք միականության վարդապետության հեղինակ են համարում Հերակլես կայսրին⁴: Հեղինակների մի այլ խումբ միականության վարդապետության ծագման գործընթացների մեկնաբանության համար հիմք է ընդունում Պյոռոսի դեմ Մաքսիմոս Խոստովանողի գրած ուղերձը, ուր մատնանշվում է, որ «*μια ενεργεια*» բանաձևի հիման վրա Կ. Պոլսի Սերգիոս Պատրիարքը ձգտում էր միավորել Քրիստոնեական Եկեղեցիները⁵:

Իրականում միականության վարդապետության ակունքներն ավելի խորն են և առնչվում են քրիստոնեական առաջին երեք տիեզերական ժողովների դավանաբանական հիմքերին: Հայտնի է, որ Հիսուս Քրիստոսի երկու բնությունների գոյությունը քաղկեդոնականների կողմից հաստատվում էր զուտ սիմվոլիկ նշանակությամբ, այսինքն՝ Քրիստոսի տարանջատ բնությունների մասին ուսմունքը ելնում էր զուտ արտաքին դրսևորումներից, քանի որ առաջին երեք տիեզերական ժողովների դոգմատիկ ուսմունքից անխուսափելիորեն բխում էր, որ Հիսուս Քրիստոսն իրականում օծված է մեկ՝ Աստվածամարդու բնությամբ: Հիսուս Քրիստոսի բնությունների «երկատումը» նշանակում էր, որ Աստված-Լոգոսը իր մարդկային հատկանիշները կրում էր ակամա, ինչն ուղղակի հանգեցնում էր երկկամության վարդապետությանը, բայց քանի որ ուղղադավան քրիստոսաբանության համաձայն *Աստվածամարդու ինքնագիտակցությունը մեկն է*, նշանակում է՝ Քրիստոս օծված է մեկ հիպոստատով և հիպոստատային մեկ գիտակցությամբ ու կամքով, այսինքն՝ *Հիսուս Քրիստոսի մեկ կամքը այնպիսի կենտրոն է, որը նրա անձում անխառն կերպով միավորում է և՛ մարդկային, և՛ Աստվածային ներգործությունն ու կամքը*:

Դեռևս Հերակլ կայսեր և Կ.Պոլսի Սերգիոս Պատրիարքի կրոնական քաղաքականությունից շատ առաջ, 7-րդ դարի երկրորդ կեսին, Ալեքսանդրիայի դպրոցի ուղղադավան աստվածաբանները, մեկնաբանելով Կյուրեղյան աստվածաբանության «մի է բնութիւն Բանին Աստուծոյ մարմնացելոյ» բանաձևի բովանդակությունը, անխուսափելիորեն հանգել են «Քրիստոս մեկ էներգիա» եզրակացությանը⁶: Այլ կերպ ասած՝ Հիսուս Քրիստոսի Աստվածամարդու բնությանը կապված՝ մեկ է նաև Նրա կամքը (*εν θελήματι*): Ձգտելով չարել ներեկեղեցական հարաբերությունները՝ միականության վարդապետները փորձեցին քաղկեդոնական (դիֆիզիտ) ուսմունքը լրացնել ուղղադավան քրիստոսաբանության «մի կամք» վարդապետությամբ: Այստեղից էլ «միաէներգիզմի» «երկու բնություն, մեկ կամք» (*δύο φύσεις, ένα θέλημα*) հայտնի բանաձևը: Եվ չնայած բանաձևն ուներ փոխգիշումային բովանդակություն, այնուհանդերձ, այն զգալի դեր կատարեց Ընդհանրական Եկեղեցու հիմքերը վերականգնելու գործում:

622 թ. կայսերական հրովարտակով արգելվեց Հիսուս Քրիստոսի «երկու էներգիաների» մասին ուսմունքը⁷: 626 թ. Հերակլեսը միականյա վարդապետության

⁴ Болотов В. В., նշվ. աշխ., էջ 444:

⁵ նշվ. աշխ., էջ 446-447, Карташев А. В., նշվ. աշխ., էջ 396-397, Walker W., A History of the Christian Church, p. 181.

⁶ Поснов М. Э., նշվ. աշխ., էջ 445:

⁷ Поснов М. Э., նշվ. աշխ., էջ 446:

շուրջ Լաոդիկեում բանակցություններ սկսեց տեղի Կյուրոս Մետրոպոլիտի հետ: Վկայելով, որ Լևոնի Տումարում այս մասին ոչինչ չի խոսվում, Կյուրոսը նախապես հակադրվեց «միաէներգիա» բանաձևումին: Բայց մի փոքր ավելի ուշ, Կ.Պոլսի Սերգիոս Պատրիարքի միջամտությունից հետո, Կյուրոսը անցում կատարեց միակամության աստվածաբանությանը և, կայսեր կողմից Ալեքսանդրիա տեղափոխվելով, դարձավ միակամության ջերմ պաշտպաններից մեկը:

7-րդ դարի 30-ական թթ. սկսած՝ էական տեղաշարժեր նկատվեցին կայսրության միաբնակ ծայրագավառների և Կ.Պոլսի Պատրիարքության փոխհարաբերություններում: Կյուրոս Պատրիարքը հաշտեցնում է Եգիպտոսի հակամարտող Եկեղեցիներին դավանաբանական հետևյալ բանաձևի շուրջ՝ «Ով չի խոստովանում մի Քրիստոս, մի Որդի, Աստված-Բանի անփոխելի ու անայլայլելի մի մարմնացյալ բնություն, ինչպես որ ուսուցանեց Ս. Կյուրեղը, թող նզովյալ լինի»: Միաբարական այդ քաղաքականության արդյունքը եղավ 633 թ. հունիսի 3-ի ինը կետերից բաղկացած «Համերաշխության ակտը», որն ուղղակի հռչակում էր. «Միևնույն Քրիստոսն ու Որդին միասնական Աստվածամարդու ներգործությամբ իրականացնում է աստվածայինն ու մարդկայինը»:

Միակամության վարդապետությունը հաջողության հասավ նաև Ասորիքում: 630-632 թթ. այդ հողի վրա դրացիական հարաբերություններ հաստատվեցին Հայ Եկեղեցու և Կ.Պոլսի Պատրիարքության միջև (85 տ.)⁸: Արևելքում ունեցած հաջողությունների մասին տեղեկացնելու նպատակով Կ.Պոլսի Պատրիարքը անձնական ուղերձով դիմեց Հռոմի Հոնորիոս Պապին, ուր ներկայացված էր քրիստոնեական Արևելքի կացությունը: Կ.Պոլսի Պատրիարքը պնդում էր, որ «չի կարելի դատել Աստվածամարդու ոչ՝ մեկ և ոչ՝ երկու էներգիաների մասին, քանի որ Հիսուս Քրիստոսի մոտ իշխում է մեկ կամքը»: Այնուհետև նա պնդում է, որ «միաէներգիա» արտահայտությունը օգտագործվել է եկեղեցական հայրերի մոտ, բայց այն կարող է բացասական հետևանքներ ունենալ անփորձների վրա, քանի որ նրանք կարող են ենթադրել, թե այդ կերպ մերժվում է Քրիստոսի բնության երկությունը: Իր հերթին «*δύο ενεργεία*» արտահայտությանը շատերը դեմ էին, քանզի դեռ այս բանաձևը չի հանդիպում Եկեղեցու հայրերի մոտ և ենթադրում է երկու հակադիր կամք: Այնուհետև Սերգիոս Պատրիարքը կողմնորոշվելու համար Հոնորիոս Պապից խորհուրդ է հարցնում⁹:

Ընդառաջելով Կ.Պոլսի Պատրիարքի խնդրանքին՝ Հոնորիոս Պապը պատասխան նամակում հաստատում և ուղղադավան է հռչակում Սերգիոսի տեսակետները¹⁰: Նա ևս արտահայտում է այն համոզմունքը, որ մեկ կամ երկու էներգիաների մասին հարցադրումը «սխալաստիկական անիմաստ վիճաբանություն է»: Հետևաբար, Հռոմը ոչ միայն չի կարող այդ ցանցի մեջ ընկնել, այլև իր ուսմունքի պարզությամբ պետք է ոչնչացնի այդ կեղծ ուսմունքը՝ մերժելով Աստված-Լոգոսին ներկայացված «բազմադիմության» որակավորումները: Հոնորիոս Պապը ընդունում է «միասնական ձգտում» և «միասնական կամք» արտահայտությունների ուղղափառությունը: Նա հաստատում է նաև Հիսուս Քրիստոսի մարդկային բնության անմե-

⁸ Болотов В. В., նշվ. աշխ., էջ 456-461, Карташев А. В., նշվ. աշխ., էջ 399:

⁹ Болотов В. В., նշվ. աշխ., էջ 463-464, Карташев А. В., նշվ. աշխ., էջ 402, Поснов М. Э., նշվ. աշխ., էջ 447-448:

¹⁰ Հոնորիոսի նամակը մեզ է հասել հունարեն բնագրով, թեև ժողովում ընթերցվել է նրա լատիներեն տարբերակը:

դանչականության վարդապետությունը¹¹:

Այդ պահից միակամության վերափոխված մոնոէներգիզմը Հոնորիոս Պապի ջանքերով վարդապետական ձևակերպում ստացավ և որն ամենականորեն է՝ Հոնորիոս Ա Պապի ձևակերպած համակարգում Քրիստոսի կամքի գոյաբանական միասնությունը անխուսափելիորեն հանգեցնում է բնության միասնության վարդապետությանը: Միաժամանակ Պապն ընդունելի համարեց թե՛ միաբնականների «միաէներգիա» և թե՛ երկաբնականների «դիո էներգիե» բանաձևումները: Նա մեկ կամք և մեկ ներգործություն վերագրեց միայն Հիսուս Քրիստոսի միասնական հիպոստասին: Հոնորիոսի աստվածաբանական այս ուսմունքն էլ հիմք դարձավ նրա ընդդիմախոսների այն տեսակետի համար, թե իբրև Պապը այդպես էլ «չկարողացավ ըմբռնել և արժեվորել այն հիմնահարցը, թե արդյոք Քրիստոսի կամքը նրա բնության հատկանիշն է, թե՞ դեմքի»¹²: Դա միանգամայն հասկանալի էր, քանի որ մերժելով Հիսուս Քրիստոսի երկու էներգիաների գոյությունը՝ Հոնորիոս Պապը ոչ միայն նպաստեց միակամության ծավալմանը, այլև միակամության կողմնակիցներին քաղկեդոնականության դեմ պայքարում «աստվածաբանական զենք տվեց»: Այդ իսկ պատճառով էլ երկաբնականների «6-րդ տիեզերաժողովը» Հոնորիոս Պապին բանադրեց և հերետիկոս հռչակեց:

Պառակտված Եկեղեցու միության այս փորձը ևս, ցավոք, անհաջողության դատապարտվեց, որին մեծապես նպաստեցին թե՛ ներքին և թե՛ արտաքին մի շարք գործոններ: Օգտվելով արաբական արշավանքների ընձեռած հնարավորությունից՝ միակամության դեմ ազդեցիկ ընդդիմություն ձևավորվեց Երուսաղեմում, որի առաջնորդը Սոֆրոնիոսն էր: Իր ընդդիմադիր գործունեությունը Սոֆրոնիոսն սկսեց նրանով, որ մերժեց «միաէներգիա» բանաձևը և ուղղադավան հռչակեց միայն «դիոէներգիե»-ն: Երբ Սոֆրոնիոսը 634 թ. ընտրվեց Երուսաղեմի Պատրիարք, տեղական ժողով հրավիրեց, մերժեց միակամության վարդապետությունը և հռչակեց իր ուղղափառությունը: Դրանից հետո, Հռոմի աջակցությունը ձեռք բերելու նպատակով, Սոֆրոնիոսը Քրիստոսի կամքի ու էներգիայի վերաբերյալ աստվածաբանական մի ուղերձ ներկայացրեց Հոնորիոս Պապին, որը հայտնի է «Սոֆրոնիոսի սինոդիկա» անվամբ: Այն հռչակում էր, որ «Քրիստոսի բնություններից յուրաքանչյուրը գործում է ըստ իր էության» և այդ հիման վրա պնդում, որ Քրիստոսի գործողությունների տարբերությունը պայմանավորվում է նրա բնությունների տարբերությամբ:

Քանի որ Լոգոսի մարդկային էներգիան տարբերվում էր սովորական մարդու էներգիայից, ուստի անխուսափելիորեն հետևում է, որ Քրիստոս «մեկ է» և միաժամանակ «երկու», քանի որ նա հիպոստասային բարդ ամբողջություն է: «Սինոդիկայի» հրապարակումից հետո միակամության և երկկամության հակասությունները ծայրաստիճան սրվեցին: Խաթարվեց նաև Արևելք-Արևմուտք ներեկեղեցական համերաշխությունը, որի պատճառով էլ այն կտրականապես մերժվեց Կ.Պոլսի Սերգիոս Պատրիարքի կողմից: Այսպիսով, չնայած միակամության վարդապետության տարածմանն ու Եկեղեցու վերամիավորմանը, Անտիոքը, Ալեքսանդրիան ու Պաղեստինը նվաճելուց հետո էլ միաբարական շարժումը մնաց անավարտ: Մակայն քրիստոնեական աստվածաբանության համար այն մնում էր հրատապ հարց և կարճ ժամանակ անց դավանաբանական ամփոփ տեսք ստացավ «Էկլեզիա»-ի

¹¹ Մանր. տե՛ս. **Бологов В. В.**, նշվ. աշխ., էջ 464-465:

¹² **Бологов В. В.**, նշվ. աշխ., էջ 471, **Карташев А. В.**, նշվ. աշխ., էջ 403:

շնորհիվ: Քրիստոսի ներգործության հիմնահարցի շուրջ ծավալված պայքարի արդյունքը եղավ Հերակլես կայսեր 638 թ. հրովարտակը՝ «Էկթեզիս»-ը, որը հավատո հանգանակի ձև ուներ և սահմանում էր միակամության դավանաբանության սկզբունքները: Այն դատապարտում էր և՛ «միաէներգիա», և՛ «դիո էներգիե» բանաձևումները: Նրանում ուղղադավան է համարվում միայն «էնթելիմա» (մեկ կամք) բանաձևումը («անխառն ու անբաժան միացում, ըստ համադրության»), և որ «Աստված-Բանը մեկ հիպոստաս է, մեկ դեմք»: Այն առաջ քաշեց միակամության նոր՝ «կամքի վարդապետությունը» կոնկրետ կոնստեքստով: Այն հռչակում էր. «Մեր Տեր Քրիստոսի մեջ մենք դավանում ենք մեկ կամք, քանզի բանական հոգով շնչավորվելուց հետո նրա անձը երբևէ չի բաժանվել Աստված-Լոգոսից, անձնապես միավորված է նրան և չի գործում իր սեփական նախաձեռնությամբ՝ ի հակադրություն Լոգոսի կամքի, այլ գործում է միայն այն ժամանակ և այնպես, ինչպես այդ ցանկանում է Աստված-Բանը»:

Ապագան ցույց տվեց, որ հրովարտակը բավարար չէր միության ամրապնդման համար: Անլուծելի էր մնում միասնության վերականգման համար գործընթացի ամբողջացման հարցը: Վավերագրերը վկայում են, որ սկզբնական շրջանում արևելյան Պատրիարքությունները լիովին ճանաչեցին Էկթեզիսի ուղղադավանությունը, սակայն Հերակլեսի կրոնական քաղաքականությանը ընդդիմացավ Արևմտյան Եկեղեցին, որի հետևանքով այլ ընթացք ստացան ներեկեղեցական հարաբերությունները: Ընդդիմադիր դիրք ընդունեց քաղեկեղոնական Սերիանոս Պապը և Կարթագենյան կենտրոնը:

Հերակլես կայսեր մահից հետո, 643 թ., Կիպրոսի Մետրոպոլիտը տեղական ժողով հրավիրեց, ուր պատրաստակամություն հայտնեց՝ մեռնել ուղղափառության համար, դատապարտեց միակամությունը և պաշտպան կանգնեց Արևմուտքին: Արևելյանների աջակցությունից քաջալերված՝ Թեոդորոս Պապը հանձն առավ միակամության ակնառու պաշտպանների գործնական դատապարտումը. բանադրվեց Կ.Պոլսի նախկին Պատրիարք Պիրոսը, աթոռագուրկ հռչակվեց Կ.Պոլսի Պատրիարք Պողոսը: Հաշվի առնելով Արևմուտք-Արևելք հակամարտության խորացումը՝ Կոնստանս Բ կայսրը 648 թ. հրապարակեց աստվածաբանական նոր հրովարտակ՝ «Տիպոս»-ը, որը հրահանգում էր վերջ տալ աստվածաբանական տերմինների շուրջ ծավալված պայքարին: Հետագոտողներից շատերը համարում են, որ «Տիպոսը» նահանջ էր, ավելին՝ օգտագործելով այն՝ երկաբնականները նոր հարված նախապատրաստեցին միաբնակ Եկեղեցու դեմ: Այս պայքարի առաջնորդը դարձավ Հռոմի նորընտիր Մարտին Ա Պապը և Մաքսիմոս Խոստովանողը: 649 թ. Լաթերանի ժողովում Պապը մերժեց «Տիպոս»-ը: Սակայն շուտով, կայսրին չենթարկվելու համար, ղեկավարներն աքսորվեցին, բայց և սպանվեց Կոնստանս Բ կայսրը:

Մարտին Պապի և Մաքսիմոս Խոստովանողի դատապարտումից հետո քրիստոնեական Արևելքի ու Արևմուտքի միջև ներեկեղեցական տարաձայնություններն ավելի էին խորացել: Դա բացատրվում էր նրանով, որ վիճաբանող երկու կողմերն էլ մերժում էին փոխզիջման բոլոր տարբերակները: Սկզբունքորեն դեմ դուրս գալով Հռոմիոս Ա Պապի կողմից ընդունված միակամության վարդապետության ուղղադավանությանը՝ Հռոմի հաջորդ Պապերը (Հովհանես Դ Թեոդորոս, Մարտին Զ) հետևողական քաղաքականության միջոցով կարողացան հյուսիսային Աֆրիկայի, Գալլիայի և ընդհանրապես արևմտյան եպիսկոպոսներին միավորել միակամյա վարդապետության դեմ և միաժամանակ ձեռնամուխ եղան երկկամության վարդապետության աստվածաբանական հիմքերի մշակմանն ու պրոպագանդմանը:

Արևմտյան Եկեղեցում շրջանառության մեջ դրվեց Սերգիոս Պատրիարքին ուղղված Հոնորիոս Ա-ի «2-րդ նամակը», որը Պապի անունից հռչակում էր այն դրույթը, թե, իբր, «միևնույն Հիսուս Քրիստոս գործում է երկու բնություններով, որոնք միավորված են անխառն, անշփոթ ու անանջատ ձևով», որից անխուսափելիորեն հետևում է երկու կամքերի ընդունումը: Այս տեսակետը վերջնական տեսք ստացավ Լաթերանի 649 թ. ժողովում: Ներեկեղեցական հարաբերությունները կարգավորելու համար կայսրը որոշել էր սահմանափակվել միայն տեղական քննարկումներով: Այդ պատճառով էլ Հռոմի Պապը չհրավիրվեց 680 թ. Կ.Պոլսի ժողովին: Քանի որ միակամության հիմնահարցի քննարկումներին մասնակցում էին քրիստոնեական հինգ Պատրիարքությունների ներկայացուցիչները, «նախապես ծրագրավորված խորհրդակցության փոխարեն 680 թ. կազմավորվեց տիեզերական ժողով»: Քաղկեդոնական հաշվարկի «6-րդ տիեզերաժողովի» քննարկումները սկսվեցին 680 թ. նոյեմբերի 7-ին և շարունակվեցին մեկ տարի: Դատելով տիեզերաժողովի գործքից՝ երևում է, որ միանգամայն կամայական մեկնաբանության ենթարկվեցին 1-ին երեք տիեզերաժողովների համապատասխան փաստաթղթերը: Մեծ տեղ տրվեց «հերետիկոսների ու հերետիկոսությունների բանադրմանը»: Բանադրվեցին Թեոդորը, Սերգիոսը, Հոնորիոսը, Կյուրոսը, Մակեդոնը և ուրիշներ:

Միամիտ կլինեք կարծել, որ դավանաբանական նոր «սահմանամամբ» միակամության վարդապետությունը դուրս եկավ պատմական թատերաբեմից: 6-րդ տիեզերաժողովից 30 տարի անց, 712 թ., Բյուզանդիայի կայսր Վարդան-Ֆիլիպիկը Կ.Պոլսում հրավիրեց եպիսկոպոսական ժողով, որը բանադրեց 6-րդ տիեզերաժողովը և հռչակեց միակամության ուղղադավանությունը: Մակայն գահակալական հեղաշրջման հետևանքով կայսրը 713 թ. գահազրկվեց, և 715 թ. հրավիրված Կ.Պոլսի ժողովը մեկ անգամ ևս բանադրեց միակամությունը և «վերականգնեց 6-րդ տիեզերաժողովի ուղղադավանությունը»¹³: Այս իրադարձությունից հետո միակամության վարդապետությունը դուրս եկավ պատմական թատերաբեմից:

¹³ Болотов В. В., նշվ. աշխ., էջ 500, Каргашев А. В., նշվ. աշխ., էջ 450: